

ศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม

An Analytical Study of the Practices of Luang Pu Chob Thanasamo

พระศุภชัย ผาสุกโก (ศุภสมุทฺธ)

พระมหาพงษ์ทราทิพย์ สุธีโร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Phra Suphachai Phasuko (Suphasamut)

Phra Maha Phongthratit Suteero

Mahamakut Buddhist University

Email: supachal.sup@student.mbu.ac.th

รับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2568; แก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2569; ตอรับบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2569

Received: November 17, 2025; Revised: February 9, 2026; Accepted: February 18, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม และ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความวารสาร เว็บไซต์

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นด้วยการฝึกศีล สมาธิ และปัญญา โดยมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอให้อุปนิสัย 2) ส่วนหลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มีลักษณะโดดเด่นคือความมกน้อย สันโดษ เมตตา และการถือธุดงค์วัตร การฝึกสมาธิภาวนา และการสอนที่เน้นความเรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง 3) หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มีสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะการฝึกฝนจิตใจให้สงบและการปล่อยวางอุปาทาน แต่ก็มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เน้นการนำหลักธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรมงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม สามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนให้มีความมั่นคงทางจิตใจและศีลธรรม อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการพัฒนาสังคม เพื่อธำรงรักษาคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน

คำสำคัญ : หลักปฏิบัติ; หลวงปู่ชอบ ฐานสโม; พุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The research titled “A Study and Analysis of the Practices of Luang Pu Chob Thansamo” aims to: 1. Study the principles of practice in Theravada Buddhism, 2. Study the practices of Luang Pu Chob Thansamo, and 3. Analyze the practices of Luang Pu Chob Thansamo. This research is qualitative research using documentary research methods, collecting data from the Tripitaka scriptures, books, dissertations, theses, articles, journals, and websites.

The research findings are as follows: 1. The principles of practice in Theravada Buddhism focus on practice for liberation through the cultivation of morality, concentration, and wisdom, with consistent practice to develop habits. 2. The practices of Luang Pu Chob Thansamo are characterized by modesty, simplicity, loving-kindness, ascetic practices, meditation training, and teaching that emphasizes simplicity yet depth. 3. The practice principles of Luang Pu Chob Thanasamo are in line with Theravada Buddhist principles, particularly in training the mind to be calm and letting go of attachments. However, they also have a unique characteristic that emphasizes applying Dhamma principles concretely in daily life. This research indicates that Luang Pu Chob Thanasamo's practice principles can serve as a model for developing monks and lay Buddhists to have mental stability and moral integrity. Moreover, they can be applied in education, Buddhist propagation, and social development, to preserve the values of Buddhism sustainably.

Keywords: Principles of conduct; Luang Pu Chob Thanasamo; Theravada Buddhism

บทนำ

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องตามหลักธรรมหลักวินัยและมีหน้าที่อบรมสั่งสอน ดูแลจิตใจของผู้คนในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน (พระครูสุธีจริยวัฒน์, 2562) โดยพฤติกรรมและการปฏิบัติตนของพระสงฆ์นั้นถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ผู้คนในสังคมมักให้ความเคารพและยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติชีวิต ในสังคมไทยพระสงฆ์นั้นถือเป็นบุคคลสำคัญในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ที่มิบทบาทในการส่งเสริมศีลธรรมและการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชน ดังนั้นพระสงฆ์จึงดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้คนมีความศรัทธาและเคารพในพระพุทธศาสนา (พระมหาพงศ์พรทิตย์ ก้องเสียง และคณะ, 2563) หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในพระธรรมวินัยของพระสงฆ์จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมความศรัทธาเลื่อมใสให้กับพุทธศาสนิกชน

ในทางกลับกัน พฤติกรรมและการปฏิบัติตนที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์สามารถส่งผลกระทบหลายด้าน ทั้งในแง่ของความศรัทธาของประชาชนและศีลธรรมในสังคม โดยจะส่งผลกระทบต่อ จะเป็นการลดทอนความศรัทธาของประชาชน เมื่อพระสงฆ์แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การกระทำความผิดศีลธรรม หรือการประพฤติตัวไม่เหมาะสม จะทำให้ความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนที่เคารพในพระพุทธศาสนาและศีลธรรมลดลง ซึ่งอาจส่งผลให้คนหลีกเลี่ยงการไปวัดหรือไม่เชื่อถือในศาสนา ทำเสียชื่อเสียงของศาสนา เพราะพระสงฆ์ถือเป็นผู้นำทางจิตใจและศีลธรรมของชุมชน การปฏิบัติตนไม่เหมาะสมอาจทำให้พระพุทธศาสนาถูกมองในแง่ลบ และทำลายความเชื่อถือในศาสนา รวมไปถึงผลกระทบต่อจิตใจของลูกศิษย์และสังคม พฤติกรรมไม่เหมาะสมอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกับผู้ที่มีมองพระสงฆ์เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังสร้างความขัดแย้งในวงการพระสงฆ์ การปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดการแตกแยกหรือความขัดแย้งในหมู่พระสงฆ์เอง และอาจนำไปสู่ความไม่สงบในสังคมและทำให้เสียโอกาสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การที่พระสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามหลัก

ศีลธรรมจะส่งผลกระทบต่อการใช้พระพุทธรูปศาสนา เนื่องจากความเชื่อและการติดตามคำสอนของประชาชนจะลดลง (Jinjutha panthongkam, 2568)

การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและรักษาศีลธรรมมีปฏิปทาที่น่าเลื่อมใส จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางจิตใจและในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับสังคม จากการศึกษาปฏิปทาของพระสงฆ์ไทยพบว่า มีพระเถระหลายรูป มีปฏิปทาและวัตรปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่น่าเลื่อมใส ควรแก่การกราบไหว้บูชา สมควรที่จะนำมาเป็นแบบอย่างสำหรับพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะพระปากระมลธรรมาในภาคอีสาน ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เช่น พระกรรมฐานในสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต (ภิกขุวัชร สุขเสน และคณะ, 2563) ซึ่งมีพระเถระหลายรูปที่ตั้งอยู่ในความศรัทธาของชาวพุทธ ทั้งยังมีคุณูปการต่อการเผยแผ่พุทธศาสนา และช่วยเหลือสังคม หลวงปู่ชอบ ฐานสโม เป็นพระกรรมฐานอีกรูปในสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่มีชื่อเสียงในวงการพระพุทธศาสนา ท่านได้รับการยอมรับอย่างสูงในด้านการปฏิบัติธรรมและการสอนธรรมะที่มีคุณค่าต่อผู้ฝึกปฏิบัติ หลวงปู่ชอบเป็นพระอาจารย์ที่มีวิธีการปฏิบัติธรรมที่เข้มข้น และสอนให้ศิษย์พัฒนาตนเองทั้งในด้านศีล สมาธิ และปัญญา โดยท่านเน้นการฝึกปฏิบัติธรรมในแบบที่เรียบง่ายและลึกซึ้ง (กฤต ศรียะอาจ, 2564) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่ชอบมุ่งเน้นที่การสงบจิตใจ การลดการยึดติดในวัตถุและอารมณ์ และการเห็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถหลุดพ้นจากทุกข์ได้

ดังนั้น การศึกษาปฏิปทาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม จึงมีความสำคัญในหลายประเด็น ทั้งในเชิงศาสนาและการพัฒนาตนเอง หลักการปฏิบัติธรรมของท่านที่เน้นการใช้ชีวิตในทางสันโดษและการใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้มีความสงบ การศึกษาปฏิปทาของหลวงปู่ชอบยังมีความสำคัญในแง่ของการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่ผู้คนเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความเครียดในชีวิตประจำวัน หลักการปฏิบัติของหลวงปู่ชอบจึงเป็นทางเลือกในการนำสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่ยั่งยืนและสามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักปฏิปทาในพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักปฏิปทาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม
3. เพื่อวิเคราะห์หลักปฏิปทาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม

บททวนวรรณกรรม

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

มูลนิธิพุทธสมณไพรค์แผ่นดิน ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2560) หนังสือเรื่อง “พระฐานสโม หลวงปู่ชอบ” ได้กล่าวว่า หลวงปู่ชอบได้เน้นถึงความสำคัญของการฝึกจิตและการเจริญสติในการดำเนินชีวิต ท่านกล่าวว่า การปฏิบัติธรรมไม่ใช่แค่การนั่งสมาธิ แต่ต้องทำให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยการมีสติในทุกขณะ เพื่อให้เราสามารถรู้ทันอารมณ์และความคิดของตัวเอง ไม่ให้หลงไปตามกิเลสและอารมณ์ต่างๆ เมื่อเรามีสติ จิตของเราจะสงบและไม่ถูกครอบงำด้วยความคิดหรืออารมณ์ที่ไม่ดี หลวงปู่ชอบสอนว่า การฝึกฝนจิตใจให้สงบเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการมีจิตที่สงบจะช่วยให้เรามีปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ท่านยังกล่าวว่า การฝึกธรรมะต้องทำด้วยความตั้งใจและความสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำแค่ช่วงเวลาหนึ่ง แต่ต้องทำเป็น

ประจำวัน เพื่อให้จิตใจมีความมั่นคงและพัฒนาไปในทางที่ดี ท่านสอนให้เราไม่ยึดติดกับสิ่งใดๆ ในโลกนี้ และปล่อยวางจากความหลงผิดเพื่อเข้าถึงความจริงที่แท้จริงของชีวิต

ปฐม นิคมานนท์ (2559) หนังสือเรื่อง “หลวงปู่ชอบ อริยสงฆ์แห่งแผ่นดิน” ได้กล่าวว่า การปฏิบัติธรรมไม่ใช่แค่การนั่งสมาธิ แต่ต้องปฏิบัติในทุกๆ ขณะของชีวิต ทุกขณะเราต้องฝึกสติให้มีความรู้ตัวอยู่เสมอทุกอย่างในชีวิตไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การพูดคุย หรือการกินอาหาร ต้องทำด้วยความรู้สึกตัว รู้ทันจิตของตนเอง และไม่ให้จิตวิ่งตามอารมณ์หรือความหลงผิด” หลวงปู่ชอบยังได้ย้ำถึงความสำคัญของการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ท่านกล่าวว่า”การปฏิบัติธรรมต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำครั้งคราว หากเราหยุดการฝึกแม้แต่วินาทีเดียว จิตของเราจะเริ่มหลงไปตามความคิดและอารมณ์ ท่านแนะนำให้ฝึกจิตอย่างสม่ำเสมอ และต้องฝึกให้ดีขึ้นทุกวัน” ท่านยังได้อธิบายว่า สมาธิเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้จิตสงบ การฝึกสมาธิจะช่วยให้เรามีจิตที่มั่นคงและสามารถเข้าใจความจริงของชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อจิตสงบแล้ว เราจะเห็นสภาพของความเป็นจริงอย่างชัดเจนและไม่หลงติดอยู่กับสิ่งภายนอกหรือความหลงผิดในตัวเอง หลวงปู่ชอบเน้นว่า การปฏิบัติธรรมไม่จำเป็นต้องทำในที่เงียบสงบเพียงอย่างเดียว แต่สามารถทำในทุกๆ สถานการณ์ของชีวิต เพราะชีวิตจริงนั้นเต็มไปด้วยความวุ่นวายและอุปสรรค เมื่อเราสามารถฝึกสติและสมาธิในชีวิตประจำวันได้ เราจะสามารถพัฒนาจิตใจให้มีความสงบและเข้าใจธรรมะได้อย่างแท้จริง

วิรศักดิ์ โพธิ์สัตย์ (2558) หนังสือเรื่อง “หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พระอรหันต์ผู้ทรงฤทธิ์แห่งยุค” ได้กล่าวว่า การเจริญสติเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้จิตใจของเรามีความสงบและมีความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิตอย่างลึกซึ้ง ท่านสอนว่า การฝึกสติไม่ใช่แค่การนั่งสมาธิ แต่ต้องฝึกในทุกขณะของชีวิต เพื่อให้จิตไม่หลงไปตามอารมณ์หรือความคิดที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา เมื่อจิตมีสติ เราจะไม่ตกอยู่ในภาวะที่ถูกครอบงำโดยกิเลสและความหลงผิด หลวงปู่ชอบยังเน้นว่า การฝึกจิตต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ต้องปฏิบัติอย่างมีวินัยและตั้งใจจริง เพราะการหยุดฝึกแม้แค่ช่วงเวลาสั้นๆ ก็อาจทำให้จิตหลงได้ง่าย ท่านกล่าวว่าการฝึกจิตให้สงบคือการฝึกให้จิตหยุดคิดเรื่องภายนอกและหันกลับมาสู่ภายใน เพื่อให้เห็นความจริงที่ซ่อนอยู่ในใจ การปฏิบัติธรรมจะทำให้เราเข้าใจตัวเองและธรรมชาติของโลกมากขึ้น เมื่อจิตใจสงบแล้ว การรับรู้ในสิ่งต่างๆ จะมีความชัดเจนและไม่ถูกบิดเบือนจากความคิดที่ปรุงแต่ง ท่านสอนว่า สิ่งที่สำคัญคือการทำความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้ง และการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้จิตได้พัฒนาไปในทางที่ดี

คุณหญิงสุรพันธ์ มณีวัต (2539) หนังสือเรื่อง “ฐานสโมบูชา” ได้กล่าวว่า การฝึกสมาธิและการภาวนาเป็นวิธีที่สำคัญในการฝึกจิตให้สงบและมั่นคง การเจริญสมาธิไม่ใช่เรื่องยากหากทำด้วยความตั้งใจและความสม่ำเสมอ ท่านแนะนำให้เริ่มต้นจากการนั่งสมาธิและตั้งจิตให้รู้สึกถึงลมหายใจ เมื่อจิตสงบ จะสามารถเข้าใจความเป็นจริงของตัวเองและชีวิตได้อย่างชัดเจน การภาวนาในมุมมองของหลวงปู่ชอบไม่จำกัดแค่การนั่งสมาธิเท่านั้น แต่ยังสามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินจงกรม การทำงาน หรือการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยสติ เมื่อเราฝึกสติให้มีความรู้ตัวในทุกขณะ จิตของเราจะไม่หลงไปตามอารมณ์หรือความคิดที่เกิดขึ้น และจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีปัญญา หลวงปู่ชอบยังเน้นว่า การฝึกสมาธิและการภาวนาเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องและตั้งใจจริง หากเราหยุดการฝึกแม้เพียงช่วงเวลาสั้นๆ จิตก็จะเริ่มหลงไปตามความคิดและอารมณ์ การเข้าใจธรรมะและการฝึกสมาธิจะช่วยให้เรามีจิตที่สงบ และเห็นความจริงของชีวิตอย่างลึกซึ้ง ทำให้ชีวิตมีความสุขที่แท้จริงและพ้นจากความทุกข์ ท่านกล่าวว่า การเจริญสติในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งสำคัญ การทำทุกสิ่งด้วยความรู้สึกตัวจะทำให้จิตของเรามีความสงบและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีปัญญา ความรู้สึกตัวนี้จะช่วยให้เราทำความดี และมีความสุขอย่างแท้จริงในทุกๆ วัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูเกษมปริยัติกิจ อารยธมโม (2567) ได้วิจัยเรื่อง “ปฏิปทาหลวงปู่คำดี” ผลการวิจัย 1) ประวัติความเป็นมาของท่าน บวชแล้วได้ศึกษาปฏิบัติธรรมกับพระอาจารย์สิงห์ ขนตยาคโม และพระอาจารย์มหาปิ่น ปัญญาพโล ท่านได้รับความเมตตา อบรม สั่งสอนและปฏิบัติภาวนาโดยยึดความสงบวิเวกภาวนาเป็นสัจจะ มักน้อย สันโดษ พุทธน้อยปฏิบัติมากตามหลักธุดงค์วัตร จนถึงการละสังขาร สิริอายุได้ 83 ปี 57 พรรษา 2) ปฏิปทาที่เด่นชัดของท่าน ได้แก่ ปฏิปทาด้านการปกครอง ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน 3) ผลการวิเคราะห์ปฏิปทาของท่าน 3.1) ปฏิปทาด้านการปกครอง ท่านปกครองคณะศิษย์ด้วยการพัฒนาพระศาสนา ทั้งศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล การนำปฏิบัติศาสนาธรรม และศาสนกิจ เป็นผู้นำชุมชนพัฒนาวัดให้ร่มรื่น สะอาดและสงบ 3.2) ปฏิปทาด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ท่านเป็นผู้เผยแผ่ความรู้พุทธธรรม แสดงธรรมด้วยหลักปฏิสัมภิทา แสดงธรรมไปตามขั้นตอน ไม่ว่าร้ายใคร ไม่โจมตีใคร ไม่ทำร้ายใคร และ 3.3) ปฏิปทาด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ท่านมีความสำรวมในศีลและมารยาท ยินดีในการนั่งนอนในที่สงบ และปฏิบัติพระกรรมฐานเพื่อความสงบตลอดเวลา ด้วยความมุ่งมั่นตามหลักสติปัฏฐาน 4 อานิสงค์เกิดเป็นความรู้แจ้ง ในรูป นาม ธรรมของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ทำให้ละอุปาทานในสิ่งทั้งปวง

พระมหาผล นาควโร (ถ้ากลาง) (2565) ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักอปณกปฏิปทาสูตรของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินชีวิตของบรรพชิตตามหลักอปณกปฏิปทาสูตรในสมัยปัจจุบันนี้ไม่ค่อยได้มีการปฏิบัติ ได้แก่ 1) ด้านอินทรีย์สังวรการขาดการสำรวมอินทรีย์ 2) โภชนะมัตตัญญูตา คือ การรู้จักประมาณการบริโภคอาหารไม่มากหรือน้อยจนเกินไป และ 3) ชาคิริยานุโยค คือ การหมั่นประกอบความเพียรตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เห็นแก่นอนมาก 2) วิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักอปณกปฏิปทา ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ (1) ด้าน การปฏิบัติของพระสงฆ์ควรสำรวมระวังอินทรีย์ให้มีความเหมาะสมต่อสภาพลักษณะที่ดีของพระสงฆ์ (2) ด้านโภชนะมัตตัญญูตา พระสงฆ์ควรบริโภคอาหารแต่พอประมาณโดยเลือกอาหารที่สะอาด ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อภาวะสุขภาพที่ดี (3) ด้านชาคิริยานุโยค การประกอบความเพียรทั้งคั่นธรรระ คือ ศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรพจน์คำสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ คือ การเจริญวิปัสสนาทำกิจวัตรให้สมบูรณ์ 3) รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักอปณกปฏิปทาสูตรของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา ผลที่ได้จากการปฏิบัติ คือ (1) ด้านการพัฒนาตนเอง ทำให้อยู่ดีมีความสุข (2) ด้านพระสงฆ์มีวินัยต่อการปฏิบัติ (3) ด้านศาสนา ทำให้เห็นคุณค่าหลักคำสอนที่สำคัญสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถปิดกั้นป้องกันและทำลายกิเลสเข้าสู่พระนิพพานได้จริง

ภูริเชษฐ สมพล (2565) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ไตรลักษณ์เป็นหลักการที่สะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติของทุกสิ่งในโลกและสภาพที่เกิดขึ้นตามกฎแห่งธรรมชาติหรือที่เรียกได้ว่าเป็น “ทฤษฎีแห่งความเหมาะสม” ที่สิ่งต่างๆ ทั้งหมดในโลกต่างต้องประสบกับกฎนี้เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักสัจธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อสอนให้เราระหนักถึงธรรมชาติของชีวิตที่เป็นไปตามความจริง เมื่อเข้าใจไตรลักษณ์แล้ว เราจะเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตและสามารถรับรู้ได้ถึงอาการต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของเรา คำว่า “ไตรลักษณ์” ประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการที่เป็นลักษณะทั่วไปของสังขารทั้งหลาย ได้แก่ การไม่เที่ยง, ความทุกข์ และอนัตตา ซึ่งทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนไม่เที่ยงและต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เมื่อได้เรียนรู้เรื่อง “อนิจจัง” หรือความไม่เที่ยงของทุกสิ่ง เราจะไม่ประมาทในชีวิต เพราะรู้ว่าทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นวัยที่ยังหนุ่มสาว

ความแข็งแรง หรือความสุขในชีวิต การตระหนักถึงความไม่เที่ยงจึงทำให้เราไม่ยึดติดในสิ่งที่มีอยู่ แต่พยายามก้าวไปข้างหน้าอย่างมุ่งมั่น เรื่อง “ทุกข์” เมื่อได้เรียนรู้ว่า ความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เราจะเข้าใจและยอมรับมันได้ดีขึ้น จะไม่รู้สึกทุกข์ใจหรือสิ้นหวังเมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะเรารู้ว่าทุกข์เป็นสิ่งที่ธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิต บางครั้งความทุกข์ก็เกิดขึ้นเพราะความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ เมื่อเรายอมรับความทุกข์ในรูปแบบต่างๆ ได้ ความทุกข์นั้นก็สามารถลดลงหรือหายไปได้ เพราะไม่มีความยึดมั่นหรือความตึงเครียด สุดท้าย “อนัตตา” หรือการเรียนรู้ว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ไม่มี “ตัวตน” ที่แท้จริง จะช่วยให้เราหลุดพ้นจากการหลอกลวงต่างๆ ทำให้เราไม่ยึดมั่นในตัวตน ไม่ก่อให้เกิดตัณหา มานะ หรือทิฐิใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดความทุกข์ และทำให้จิตใจของเรารู้สึกเบาและสงบขึ้น การเข้าใจและฝึกฝนไตรลักษณ์จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อทำให้ชีวิตของเรามีความสุขที่บริสุทธิ์จากการปล่อยวางและไม่ยึดมั่นกับสิ่งต่างๆ ที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์

พระศรีสุทิวาพงศ์ (ส่ม-ส่วน ปฎิภาณ) (2561) ได้วิจัยเรื่อง “เนกขัมมะปฏิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า 1. เนกขัมมะปฏิบัติมีความหมายสรุปได้ 3 อย่าง คือ 1) การออกบวช 2) หลักการปฏิบัติเพื่อออกจากกาม 3) ภาวะจิตที่ปลอดจากกาม คำสอนและหลักการบำเพ็ญเนกขัมมะปฏิบัตินี้มีทั้งในลัทธิอื่นนอก พระพุทธศาสนา และในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการปฏิบัติที่มีมาก่อนสมัยพุทธกาล มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรม เช่น เนกขัมมะสุข เนกขัมมะวิตก เนกขัมมะสังกัปปะ เนกขัมมะนิสังสกถา เนกขัมมะบารมี การบำเพ็ญ เนกขัมมะปฏิบัติเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวผู้ปฏิบัติให้เป็นผู้ไม่ถูกกามครอบงำ และเป็นประโยชน์แก่สังคมช่วยให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันโทษของกาม 2. การบำเพ็ญเนกขัมมะปฏิบัติมีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดกาม สรุปได้ 2 แนวทาง คือ 1) เนกขัมมะปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนา คือ การบวชดาบส (ฤๅษี, ชฎิล) และปริพาชกบางตน 2) เนกขัมมะปฏิบัติในพระพุทธศาสนา คือ การบวชเป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรีและสิกขมานา บุคคลที่บำเพ็ญเนกขัมมะ ปฏิบัติทางจนบรรลุผลสูงสุดละกามได้เด็ดขาด ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอนุพุทธเจ้า 3. การบำเพ็ญเนกขัมมะปฏิบัติในสังคมไทยมีพัฒนาการมาจากสมัยพุทธกาล แต่มีแนวคิดและ หลักการปฏิบัติบางอย่างได้พัฒนาขึ้นในสังคมไทย จำแนกได้ 2 อย่าง คือ 1) เนกขัมมะปฏิบัติของบรรพชิต ได้แก่ การบวชเป็นภิกษุและสามเณร และ 2) เนกขัมมะปฏิบัติของคฤหัสถ์ ได้แก่ การบวชชี (สตรีนุ่งห่มผ้าขาว, โกนผม, พักอยู่ที่วัดประจำ) อุบาสก-อุบาสิกา (นุ่งห่มผ้าขาว, ไม่โกนผม, อาศัยอยู่วัดเฉพาะตอนมา ถือนิเวศน์) การบำเพ็ญเนกขัมมะปฏิบัติในสังคมจะให้ความสำคัญแก่การออกบวชมาถือนิเวศน์อยู่วัด จะไม่ค่อย เน้นที่การปฏิบัติสมถกรรมฐาน-วิปัสสนากรรมฐานเพื่อละกามเหมือนในสมัยพุทธกาล

พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (สุวรรณโชติ) (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์อริยวังสปฏิบัติในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า อริยวังสปฏิบัติ ได้แก่ ข้อปฏิบัติอันเป็นวงศ์ของพระอริยเจ้า 3 ประเภท คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอนุพุทธเจ้า อริยวังสปฏิบัติเป็นข้อปฏิบัติว่าด้วยความสันโดษ 4 อย่าง คือ (1) ความสันโดษด้วยจิวร (2) ความสันโดษด้วยบิณฑบาต (3) ความสันโดษด้วย เสนาสนะ และ (4) ความยินดีในการเจริญกุศลและละอกุศล หรือ ความยินดีด้วยภาวนา ปฏิบัติ 4 ข้อนี้เป็นที่รู้กันว่าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่าไม่ถูกกลบฝังทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต และไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน หลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของอริยวังสปฏิบัติ ได้แก่ อามิสทานและธรรมทาน ความสันโดษ ปาริสุทธิตีล 4 การเว้นอนเสนา การเว้นบุคคลและสถานที่โอ้อวด และการพิจารณาตระกูลที่ควรเข้าไปนั่งใกล้และไม่ควรเข้าไปนั่งใกล้ หลักการบำเพ็ญอริยวังสปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 คือ การบริโภคน้ำปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของ

ภิกษุในภาวะปกติ ได้แก่ การใช้สอยจีวรด้วยความสันโดษ การบริโภคอาหารบิณฑบาตด้วยความสันโดษ การใช้สอยเสนาสนะ ด้วยความสันโดษ และ ขั้นตอนที่ 2 คือ การฝึกหัดพัฒนาตนเพื่อเจริญกุศลและละอกุศลอันจะนำตนสู่ความเป็นผู้ประเสริฐ หรือ พัฒนาตนสู่ความเป็นพระอริยเจ้าตามลำดับ แสดงให้เห็นภาพรวมวิถีชีวิตของพระสงฆ์ใน 2 ด้าน คือ ในตอนดำรงเพศเป็นภิกษุอยู่นี้ก็ให้พึ่งพาอาศัยปัจจัย 4 เท่าที่จำเป็น ไม่ให้มีมากจนเป็นการพอกพูนส่งเสริมกิเลสและเบียดเบียนคุณวิเศษ ไม่ให้มีน้อยจนทำให้ตนใช้ชีวิตด้วยความขาดแคลน หากแต่ให้ได้อย่างเพียงพอต่อการรักษาชีวิตให้มีเวลาและมีเรี่ยวแรงศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้

พระครูใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร น้อยอ่อน (2560) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ “ผลการวิจัยพบว่า” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาของพระพุทธศาสนาเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในโรงเรียนกระสังพิทยาคมถือเป็นวิธีการสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน ซึ่งจะช่วยสร้างฐานความรู้พื้นฐานที่มั่นคงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ศีลในบริบทนี้หมายถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยในห้องเรียน เช่น การห้ามเล่นโทรศัพท์ในห้องเรียน การเคารพเพื่อนร่วมชั้น และการรักษาความสะอาด การเข้าใจในกฎเกณฑ์และข้อบังคับจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิของผู้อื่น และรักษาความเรียบร้อยในสังคม การตั้งระเบียบในการอยู่ร่วมกันเช่นนี้จะเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน และเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในตัวนักเรียน

ผลลัพธ์ที่ได้จากการประยุกต์ไตรสิกขา คือการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถเห็นได้จากการปฏิบัติจริง เช่น นักเรียนที่มีระเบียบวินัยในการเรียน การตั้งใจทำงาน และการแสดงออกถึงความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ ผลลัพธ์นี้เห็นได้จากการประสบความสำเร็จในหลายด้าน เช่น รางวัลชนะเลิศในการประกวดสวดมนต์หมู่สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และรางวัลรองชนะเลิศในการแข่งขันฮอกกี้น้ำแข็งกลางแจ้ง ทีมชาติไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า คำสอนและปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มีจุดร่วมสำคัญคือการเน้นการฝึกจิตและการเจริญสติในชีวิตประจำวัน โดยมีได้จำกัดการปฏิบัติธรรมไว้เพียงการนั่งสมาธิ หากแต่เป็นการมีสติรู้ตัวในทุกอิริยาบถ เพื่อรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และกิเลส อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาจิตให้สงบและเกิดปัญญา วรรณกรรมหลายแหล่งชี้ตรงกันว่า การปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่ชอบต้องอาศัยความสม่ำเสมอ วินัย และความตั้งใจจริง จึงจะทำให้จิตมีความมั่นคงและไม่ถูกครอบงำด้วยความหลงผิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นว่าปฏิบัติดังกล่าวนั้นมีความสอดคล้องกับหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 อปณณกปฏิบัติ ไตรลักษณ์ เนกขัมมะปฏิบัติ อริยวัฏสัจจปฏิบัติ และหลักไตรสิกขา ซึ่งล้วนมุ่งพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงประยุกต์ยังชี้ให้เห็นว่า การนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและในสังคมสามารถส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณภาพชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การศึกษาปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม จึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเชื่อมโยงหลักการฝึกสติ สมาธิ และการปล่อยวาง เข้ากับการพัฒนาตนและการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นวิจัยด้านเอกสาร (Documentary Research) เพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ปฏิบัติหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนการเนินตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัยวารสาร บทความ หนังสือ ข่าวสารในเว็บไซต์ ที่มีข้อมูลหรือเนื้อหาที่สอดคล้องสนับสนุนงานวิจัยนี้

3. ทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาทำการวิเคราะห์เพื่อศึกษาและตีความปัญหาที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยการศึกษาปฏิบัติหลวงปู่ชอบ ฐานสโม และได้ทำการเรียบเรียงนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำผลงานมาจัดพิมพ์เป็นบทความวิจัย

4. ทำการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ มาทำการวิเคราะห์และตีความปัญหาที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สังเคราะห์ (Synthetic) ตีความ (Interpret) ขยายความ (Expand) เชื่อมโยงการศึกษาปฏิบัติหลวงปู่ชอบ ฐานสโม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า 1. หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความมุ่งหมายสูงสุดคือการนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยใช้กระบวนการฝึกฝนทั้งทางกาย วาจา และใจ ผ่านหลักศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นระบบ การปฏิบัติที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอช่วยให้เกิดการสะสมอุปนิสัยอันดีงาม นำไปสู่การชำระจิตให้สะอาดและลดละกิเลสได้อย่างเป็นขั้นตอน ในแนวคิดเถรวาท การพัฒนาศีลเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของการฝึกสมาธิ และสมาธิก็เป็นฐานให้เกิดปัญญาอันแทงตลอดตามความเป็นจริง ดังนั้นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงเป็นระบบการพัฒนาชีวิตที่เน้นความอดทน ความเพียร และการปล่อยวางอุปาทานอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับแห่งการปฏิบัติ

2. หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ปรากฏให้เห็นลักษณะโดดเด่นที่สอดคล้องกับแนวทางเถรวาทแต่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เข้มข้นยิ่งขึ้น หลวงปู่ชอบดำรงชีวิตด้วยความมกน้อย สันโดษ และยึดตรึงศีลวัตรเป็นแนวทางสำคัญในการฝึกฝน โดยเฉพาะการอยู่ป่า อยู่เขา และการรุดงค์เป็นประจำ ซึ่งไม่เพียงเป็นการลดกิเลสภายนอก แต่ยังเป็นปัจจัยให้จิตสงบและมั่นคงต่อการภาวนา การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของท่านสะท้อนถึงการตัดความยึดติดในลาภ ยศ และสิ่งล่อใจของโลก พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนของผู้มุ่งสู่ความหลุดพ้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ หลวงปู่ชอบ ฐานสโม ยังมีจริยวัตรที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา ทั้งต่อพระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านผู้เลื่อมใส ท่านสอนธรรมด้วยถ้อยคำเรียบง่าย ไม่เน้นศัพท์สูง แต่ลึกซึ้งถึงแก่นของการปฏิบัติ ทำให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันทีในชีวิตประจำวัน ลักษณะการสอนเช่นนี้สะท้อนทั้งปัญญาและเมตตาอันลึกซึ้ง ตลอดจนเจตนาที่ต้องการให้ผู้คนพ้นทุกข์จริง ๆ มากกว่าจะเป็นเพียงความรู้ทางทฤษฎี

3. งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า หลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม สามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความหลักความมกน้อยสันโดษ หลักความเคร่งครัดในพระธรรมวินัย และหลักความเมตตา เพราะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและคุณธรรม

พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของความเรียบง่ายและความเพียรพยายาม นอกจากนี้ ภูมิปัญญาของท่านยังสามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยเป็นกรณีศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรม การฝึกตน และการบริหารจัดการชีวิตได้อย่างดี รวมถึงด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเป็นแบบอย่างของพระนักปฏิบัติที่ทำให้คนรุ่นหลังศรัทธาและเข้าถึงธรรมได้ง่าย เมื่อวิเคราะห์หลักหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาท กับภูมิปัญญาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม พบว่ามีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการฝึกฝนจิตให้สงบ การดำเนินชีวิตอย่างสันโดษ การใช้ศีลเป็นพื้นฐานแห่งการปฏิบัติ และการมุ่งละวางอุปาทาน แต่หลวงปู่ชอบมีลักษณะเฉพาะทางคือการนำหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การรุดงค์เพื่อฝึกจิตให้เข้มแข็ง การไม่สะสมสิ่งของเกินจำเป็น และการรักษาความเคร่งครัดทั้งวินัยและจริยธรรม ซึ่งทำให้ภูมิปัญญาของท่านมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพระกรรมฐานสายอีสานอย่างลึกซึ้ง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีเป้าหมายสูงสุดคือการนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ผ่านกระบวนการพัฒนากาย วาจา และใจ โดยอาศัยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มองว่าศีลเป็นรากฐานของการฝึกจิต สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำให้จิตตั้งมั่น และปัญญาเป็นผลของการเห็นความจริงตามสภาวะธรรม การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอช่วยให้เกิดการสะสมอุปนิสัยอันดีงามและการลดละกิเลสเป็นลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (2560) ที่ชี้ว่าการประยุกต์ไตรสิกขาสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม พบว่าแนวปฏิบัติของท่านมีความสอดคล้องกับหลักเถรวาทอย่างชัดเจน แต่มีความโดดเด่นในด้านความเข้มข้นและความเป็นรูปธรรมของการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอย่างมกน้อย สันโดษ การเคร่งครัดในพระธรรมวินัย และการยึดธุดงค์วัตรเป็นแนวทางในการฝึกตน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของพระศรีสุทธิวงศ์ (2561) และพระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก (2560) ที่อธิบายว่า เนกขัมมะปฏิบัติและอริยวัตรปฏิบัติเป็นแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งลดละกิเลสและความยึดติดในปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจิตสู่ความหลุดพ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การอยู่ป่า การรุดงค์ และการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายของหลวงปู่ชอบ มิได้เป็นเพียงรูปแบบการดำรงชีวิตของพระกรรมฐาน หากแต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเอื้อต่อการฝึกสติ สมาธิ และความมั่นคงทางจิตใจ ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเกษมปริยัติกิจ อารยธมโม (2567) ที่พบว่าพระกรรมฐานสายวิเวกมีลักษณะร่วมกันคือความมกน้อย สันโดษ การพูดน้อย ปฏิบัติมาก และการยึดสติปัฏฐาน 4 เป็นแกนหลักของการภาวนา ซึ่งช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้แจ้งในรูปนามและละอุปาทานได้อย่างเป็นลำดับ ผลการวิจัยยังยืนยันบทบาทสำคัญของการเจริญสติในชีวิตประจำวันตามคำสอนของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมของมูลนิธิพุทธสมุนไพรรักษ์แผ่นดิน ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2560) ปฐม นิคมานนท์ (2559) วีรศักดิ์ โพธิ์สัจย์ (2558) และคุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีวัต (2539) ที่ชี้ตรงกันว่า หลวงปู่ชอบเน้นการมีสติรู้ตัวในทุกอิริยาบถ มิใช่จำกัดการปฏิบัติธรรมไว้เฉพาะการนั่งสมาธิ การฝึกสติอย่างต่อเนื่องช่วยให้จิตไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์และกิเลส และนำไปสู่ความสงบและปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องไตรลักษณ์ตามงานวิจัยของสุทธิเชษฐา สมพล (2565) ที่ชี้ว่าการเข้าใจความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และอนัตตา จะนำไปสู่การปล่อยวางอย่างแท้จริง

ในภาพรวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปฏิปทาของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มิได้เป็นเพียงการสืบทอดหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาเถรวาทเท่านั้น หากแต่เป็นการทำให้หลักธรรมเหล่านั้นปรากฏในรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่จับต้องได้ สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในหมู่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าของปฏิปทาหลวงปู่ชอบในฐานะรากฐานสำคัญของพระกรรมฐานสายอีสานและพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยรวม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านพระสงฆ์และการดำรงพระศาสนา ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ยึดถือปฏิปทาในพระพุทธศาสนา หรือศึกษาจากพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบรูปอื่นๆ เช่น หลวงตามหาบัว หลวงปู่ฤทัย สิริโร หลวงปู่จันทร์เรือน คุณวโร และหลวงปู่ร่ำม ชินวังโส เป็นต้นแบบของการดำรงชีวิต เน้นความมกน้อย สันโดษ การยึดมั่นพระวินัยอย่างเคร่งครัด และการเพียรภาวนา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่แท้จริงของสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน นโยบายด้านคณะสงฆ์ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและมีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างมาตรฐานของการดำเนินชีวิตพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับหลักธรรมวินัย อีกทั้งยังควรสนับสนุนการเผยแผ่เรื่องราวและปฏิปทาของพระอริยสงฆ์ในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ เพื่อให้พระสงฆ์และญาติโยมเกิดแรงบันดาลใจในการปฏิบัติธรรมและดำรงพระศาสนาอย่างมั่นคง

1.2 ด้านการศึกษาและการพัฒนาคน ควรบูรณาการหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ หลักปฏิปทา ที่มุ่งเน้นการพัฒนากายและใจเข้าสู่ระบบการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่โรงเรียน มหาวิทยาลัย ไปจนถึงการอบรมบุคลากรภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย และสามารถรับมือกับปัญหาสังคมร่วมสมัยได้ การส่งเสริมกิจกรรมปฏิบัติธรรมภายในสถานศึกษา เช่น ค่ายคุณธรรม วันปฏิบัติธรรม หรือหลักสูตรสมาธิเบื้องต้น จะช่วยพัฒนานักเรียนและนักศึกษาให้เข้าใจคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างมกน้อย สันโดษ และรู้จักประมาณ การปลูกฝังเช่นนี้ยังสามารถเป็นเครื่องมือป้องกันปัญหาสังคม เช่น ความรุนแรงในเยาวชน การเสพติดสื่อ และความเครียดทางจิตใจ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

1.3 ด้านสังคมและชุมชน ควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมการนำหลักปฏิปทามาใช้ในระดับชุมชน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและสมดุลงิเลส กิจกรรมที่ควรสนับสนุน ได้แก่ การจัดโครงการปฏิบัติธรรมชุมชน การอบรมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการลดการยึดติดในบริโภคนิยม โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม การเชื่อมโยงปฏิปทากับนโยบายสาธารณะ เช่น การสร้างพื้นที่สีเขียวในวัด การส่งเสริมการใช้สมาธิและสติในที่ทำงาน และการรณรงค์วิถีชีวิตเรียบง่าย จะช่วยลดปัญหาความเครียด ความขัดแย้ง และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

สรุป นโยบายทั้งสามด้านนี้มีเป้าหมายร่วมคือการใช้ “หลักปฏิปทา” เป็นเครื่องมือพัฒนาทั้งในระดับบุคคล พระสงฆ์ สังคม และประเทศชาติ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างความเจริญทางวัตถุและความสงบทางจิตใจ และเพื่อธำรงคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทยในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของหลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ในฐานที่เป็นพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติธรรมสายพระป่ากรรมฐาน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในพระพุทธศาสนาเถรวาท อันสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและศีลธรรมในสังคมปัจจุบันได้ ดังนั้น การศึกษาเพื่อทำการวิจัยควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- 2.1 การเปรียบเทียบหลักปฏิบัติของพระอริยสงฆ์สายพระป่า
- 2.2 หลักปฏิบัติของพระอริยสงฆ์กับการธุดงค์วัตร ศึกษาเชิงพุทธปรัชญาและการปฏิบัติจริง
- 2.3 การนำหลักปฏิบัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม มาประยุกต์ในการพัฒนาคุณธรรมของสังคมไทยร่วมสมัย
- 2.4 บทบาทของปฏิบัติของพระสงฆ์สายวัดป่าต่อการสร้างศรัทธาและระเบียบสังคมไทย
- 2.5 การศึกษาหลักปฏิบัติของพระอริยสงฆ์กับการเสริมสร้างคุณค่าชีวิตในสังคมปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักปฏิบัติของพระพุทธเจ้า พระสาวก และหลวงปู่ชอบ ฐานสโม โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพที่สังเคราะห์จากเอกสาร ตำรา และประสบการณ์ของพระอริยสงฆ์ การวิเคราะห์ดังกล่าวมิได้หยุดอยู่เพียงการบรรยายประวัติหรือพฤติกรรม แต่ได้เปิดมุมมองใหม่ที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงลึกซึ่งสามารถนำไปต่อยอดได้ในเชิงวิชาการ ศาสนา และสังคมการสืบสานปฏิบัติเป็นพลวัต งานวิจัยทำให้เห็นชัดเจนว่า ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเถรวาทมิใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือเป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรม แต่เป็นกระบวนการที่มีการปรับตัวได้ตามกาลเวลา พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานปฏิบัติผ่าน มัชฌิมาปฏิบัติ อปัณณกปฏิบัติ ปฏิบัติ 4 ปฏิสัมภิทา 4 อุดงค์ 13 พุทธจริยา ปฏิบัติของพระสงฆ์สาวกสมัยพุทธกาล เมื่อได้นำหลักปฏิบัติ มาดำเนินตามอย่างเคร่งครัดเพื่อยืนยันความเป็นไปได้ ต่อการบรรลุธรรมเพื่อการหลุดพ้นออกจากวัฏสงสาร และพระอริยสงฆ์รุ่นหลัง เช่น หลวงปู่ชอบ ได้แสดงให้เห็นว่าปฏิบัติเหล่านี้ยังสามารถนำมาใช้ได้จริงในบริบทของไทยสมัยใหม่ เนื้อหาต่อเนื่องนี้จึงไม่ใช่การทำซ้ำอย่างตรงตัว แต่เป็นการตีความและปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่เปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกและสังคม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปฏิบัติมีบทบาททั้งในระดับบุคคลและสังคม ในระดับบุคคล ปฏิบัติเป็นเครื่องมือฝึกฝนให้จิตสงบ มีวินัย และเกิดปัญญา ในระดับสังคม ปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานที่สร้างความสงบเรียบร้อยและความสามัคคี ตัวอย่างเช่น เมื่อหลวงปู่ชอบจำพรรษาในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ชุมชนนั้นมักเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้คนเลิกอบายมุข หันมาทำบุญ และปลูกฝังศีลธรรมแก่ลูกหลาน การศึกษานี้จึงทำให้เข้าใจว่าปฏิบัติไม่ได้เป็นเพียงวิถีส่วนตัวของพระสงฆ์ แต่ยังเป็นพลังทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างชุมชนได้ การบูรณาการข้ามศาสตร์ การเปรียบเทียบปฏิบัติของพระพุทธเจ้า พระสาวก และหลวงปู่ชอบ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน ในมิติทางจิตวิทยา พบว่าการฝึกสมาธิและเมตตาภาวนามีผลเชิงบวกต่อสุขภาวะทางจิต เช่น ลดความเครียดและความซึมเศร้า ในมิติทางสังคมวิทยา ปฏิบัติทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ของชุมชน ในมิติทางเศรษฐศาสตร์ ความมักน้อยสันโดษสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และในเชิงปรัชญาสากล ความเมตตาและความเคร่งครัดในวินัยสัมพันธ์กับคุณค่ามนุษยนิยมและธรรมาภิบาล การบูรณาการเช่นนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้พุทธธรรมก้าวข้ามขอบเขตศาสนาไปสู่การเป็นศาสตร์แห่งชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- กฤต ศรียะอาจ. (2566). การศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมตามแนวหลวงปู่
มั่น ภูริทัตโต. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 6 (ฉบับพิเศษ), 418–426. สืบค้นจาก
<https://shorturl.asia/GhDAS>
- คุณหญิงสุรพันธ์ มณีวัต. (2559). *ฐานสโมบูชา ฉบับสมบูรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). บริษัท ศิลป์สยามบรรจภัณฑ์
และการพิมพ์ จำกัด.
- พระครูเกษมปริยัติกิจ อารยธโม, และคณะ. (2567). ศึกษาเชิงวิเคราะห์ปฏิปทาของพระครูญาณทัสสี (หลวง
ปู่ คำดี ปภาโส). *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 11(11), 231–240. สืบค้นจาก
<https://shorturl.asia/xmKXg>
- พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง
จังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). สืบค้นจาก
<https://shorturl.asia/zpoli>
- พระมหาพงศ์ทราทิพย์ ก้องเสียง. (2563). บทบาทที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันและอนาคต.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(1), 1–15. สืบค้นจาก https://so12.tci-thaijo.org/index.php/watmahasawat_jsc/article/view/480
- พระมหาพล นาควโร, และคณะ. (2565). การดำเนินชีวิตตามหลักอปถัมภ์ปฏิปทาสูตรของพระสงฆ์ในจังหวัด
นครราชสีมา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 1643–1655. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/258054/173754>
- พระมหาวิรัตน์ อาจารย์สุโก, และคณะ. (2562). การวิเคราะห์อริยวาทปฏิปทาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา.
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(2), 435–446. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/124839/133910>
- พระศรีสุทธิพงศ์ (สม-ส่วน ปุณฺณโก). (2561). เนกขัมมปฏิปทาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร*, 6(1), 174–187. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/NQA1K>
- ปฐม นิคมานนท์ (ผู้เรียบเรียง). (2559). *หลวงปู่ชอบ อริยสงฆ์ ชุดที่ 1*. ดี.เอ็ม.จี.
- มูลนิธิพุทธสมุนไพรวงศ์แผ่นดิน ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2560). *พระฐานสโม หลวงปู่ชอบ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท
ศิลป์สยามบรรจภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด.
- ภูริเชษฐ์ สมพล, และคณะ. (2565). วิเคราะห์ความเป็นจริงของสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารนิสิตวัจ*, 24(2), 103–108. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/osRHY>
- ภักขวัชร สุขเสน, และคณะ. (2563). คำสอนและแนวการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต.
วารสารวรมัญญองแหรพุทธศาสนาปริทรรศน์, 7(2), 53–62. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434/article/view/246167/167312
- วีรศักดิ์ โพธิ์สัตย์ (ทิดกล้วย เมืองเลย). (2558). *หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พระอรหันต์ผู้ทรงฤทธิ์แห่งยุค*. เอส เอ็ม
เค พรินต์ติ้ง จำกัด.

Jinjutha Panthongkam. (2568, กรกฎาคม 17). เมื่อสังคมเสื่อมศรัทธาวงการสงฆ์: ทำไมการแยกศาสนา
ออกจากรัฐจึงอาจเป็นทางออกที่ยั่งยืน. สืบค้นจาก [https://thematter.co/social/crisis-of-faith-
buddhism-solution/246713](https://thematter.co/social/crisis-of-faith-buddhism-solution/246713)